

Dr H. H. Kuyper heeft geenerlei bewijs voor zijn zeggen bijgebracht uit de Heilige Schrift, en heeft dat ook zelfs niet trachten te doen. Hij poneert slechts: „Zulk een beginsel is niet in de Schrift gegrond”, „De Heraut” van 10 Jan. j.l. En dan poogt hij verder historische argumenten voor zijn stelling aan te voeren, n.l. wat Calvijn deed, of niet deed, wat in ons land en elders door de Gereformeerden werd gedaan, of nagelaten. Hij zegt kort: „het is in strijd met heel de historie van het Calvinisme”, t.a.p.

Deze bewijsvoering is echter in deze zaak niet geoorloofd en niet voldoende. Omdat de historie op zichzelf, ook die van Calvijn en van de Gereformeerden uit vroeger eeuwen, buiten en in ons land, hun doen en laten als zoodanig, niet normatief is.

Gods Woord is de regel voor ons geloof en leven, denken en handelen. En naar dat Woord moeten ook de daden van Calvijn en van de Gereformeerden uit vroeger eeuwen, evenzeer als die van nu, beoordeeld worden.

Het komt er daarom maar niet op aan, slechts in het licht te stellen, wat door Calvijn en door andere Gereformeerden in vroeger tijden is verricht. Ook Dr H. H. Kuyper keurt niet goed al hetgeen Calvijn gedaan heeft b.v. inzake den dood van Servet. Er moet dan ook bij Calvijn's daden onderzocht en geoordeeld worden, of zij recht en naar Gods Woord waren, dan wel daarmede niet in overeenstemming. En insgelijks betreffende hetgeen andere Gereformeerden uit vroeger eeuwen hebben volbracht, ook aangaande de opleiding van a.s. Dienaren des Woords. Met een „de historie van het Calvinisme” zonder meer vorderen we ook hier nog niets. Er is meer noodig dan historiebeschrijving, feitenmededeeling.

Ook is „de historie van het Calvinisme” niet geëindigd met ongeveer de helft der zeventiende eeuw. Zij is doorgegaan, ook in de 19e eeuw, ook bij de Afscheiding evenzeer als bij de Doleantie, en bij de stichting van de Theologische School. Daarom moet ook met die volgende geschiedenis gerekend worden. Het gaat toch niet aan, willekeurig ergens, vóór ongeveer twee à drie eeuwen, een streep te trekken, en te doen alsof daar de historie van het Calvinisme opgehouden is, zoodat alles wat daarna geschied is, beschouwd moet worden en verklaard als afwijking, ongereformeerd, verbastering. Natuurlijk is het mogelijk, dat hetgeen daarna gedaan werd, alles ontaijing, vervalsching, van het Calvinisme was. Maar dan moet dat stringent worden aangetoond op Schriftuurlijke, principiële gronden. Met te doen alsof, en met bloote uitspraken of verzekeringen, kan hier niet volstaan worden. Er moet dan uit de Heilige Schrift, en uit de grondbeginselen van Calvijn, worden bewezen, dat b.v. met de oprichting van de Theologische School door de mannen der Scheiding in 1854 te kort gedaan is „aan de hooge roeping om Christus' Koningschap op heel het gebied der wetenschap te handhaven”, en dat men zulk een school niet had mogen oprichten, of dat men een universiteit had moeten stichten.

De historie, het feitelijke gebeuren, is geen norm.

Ook het doen van Calvijn niet, noch dat van de Gereformeerde vaders uit de 16e en de 17e eeuw. Waarom enkel met de bloote voorstelling van hetgeen zij al of niet gedaan hebben inzake de opleiding van a.s. Dienaren des Woords, nog in het geheel niets bewezen is betreffende het gemis van bestaansrecht der Theologische School.

Al ware de stichting en instandhouding van de Theologische School, ook nu de Vrije Universiteit er kwam, „in strijd met heel de historie van het Calvinisme”, en wat anders dan Calvijn in dezen te Genève deed, dan ware daarmede nog volstrekt niets uitgemaakt ten nadeele van het recht tot oprichting en instandhouding der Theologische School.

Want behalve dat de tijden en omstandigheden zoveel anders zijn, kan de fout ook juist in die „historie” zitten.

Daarom heeft Dr H. H. Kuyper met zijn historisch betoog en eenvoudige verzekeringen in genoemde „Heraut”-nummers dus nog niet bewezen, wat hij zou moeten bewijzen, om het bestaansrecht der Theologische School als ongegrond aan te toonen.

Dit geldt en blijft van kracht, ook wanneer Dr H. H. Kuyper nu een stringent, zuiver, historisch betoog geleverd had. Wat moet men echter zeggen met het oog op hetgeen hij thans metterdaad als historievoorstelling naar voren gebracht heeft?

De daden van Calvijn zijn nog niet ident met Calvinisme.

Is er wel niet het een en ander in het zeggen en doen van Calvijn, dat tegenwoordig door vele Gereformeerden, ook door Dr H. H. Kuyper, niet meer als zuiver Calvinisme erkend wordt, maar gezien en verklaard als b.v. nawerking bij hem van destijds en vroeger algemeen heersche beschouwingen, of in samenhang staande met, en gevolg van, destijds aanwezige toestanden?

Bij het beschrijven van historie moet niet alleen gevraagd worden, wat eens als tastbaar uitgevoerd werd en tot stand kwam, maar ook in het licht gesteld worden, hoe de toestanden en omstandigheden en verhoudingen en beschouwingen destijds waren, om in verband daarmede uiteen te zetten wat gebeurde, wat het nieuwe daarbij was, en wat bepaald werd door het bestaande of destijds aanwezige in denken en aan toestanden.

Wanneer citaten van zijn Vader aangehaald worden, en dit hem niet recht aanstaat, komt Dr H. H. Kuyper met: „il faut juger les écrits d'après leur date”, „De Heraut” van 7 Febr. j.l. Dit heeft echter zijne betekenis evenzeer ten aanzien van „les faits”, ook die van

Calvijn en van andere Gereformeerden uit vroeger eeuwen. Waarom Dr H. H. Kuyper dan ook indertijd opkwam tegen de voorstelling van den invloed door Calvijn aan de Overheid te Genève in kerkelijke zaken toegestaan, zooals Dr J. Th. de Visser die gaf in zijn werk „Kerk en Staat”, en bij dit werk besprak in „Antirevolutionaire Staatskunde”, Sept. 1928. Dr H. H. Kuyper schreef toen: „Het schijnt daarom vreemd, dat Calvijn te Genève zulk een zeggenschap over de Kerk wel aan de Overheid heeft toegekend. Toch dient, om hier een juist oordeel te vellen, wel in het oog te worden gehouden, hoe geheel anders de positie was van Calvijn te Genève”, blz. 400. Dat moet echter ook bedacht worden bij de mededeeling van hetgeen Calvijn te Genève gedaan heeft inzake de oprichting van de Akademie en de opleiding van a.s. Dienaren des Woords.

Daarom had Dr H. H. Kuyper niet mogen nalaten, in genoemde „Heraut”-artikelen het verband van de kerkelijke toestanden destijds te Genève, en van de denkbeelden van Calvijn, waarmede in dezen gerekend moet worden, b.v. zijne opvatting van de Overheidsroeping tegenover de Kerk, met Calvijn's doen betreffende de stichting der Akademie aldaar niet door de Kerk maar door de Overheid, duidelijk en naar behoren te teekenen. Want wel beschrijft hij den kerkelijken toestand te Genève, toen Calvijn daar kwam, doch eerst in „De Heraut” van 17 Jan. j.l., nadat hij echter reeds vooraf in het nummer van 10 Jan. j.l. Calvijn's doen bij de oprichting der Akademie te Genève als duidelijke veroordeeling van de oprichting en instandhouding der Theologische School door de Kerken, gesteld had, en zonder den samenhang aan te wijzen tusschen den kerkelijken toestand te Genève in Calvijn's dagen en zijn ter zijde laten van de Kerk bij de stichting der Akademie te Genève. En van de betekenis van Calvijn's gedachten over de roeping der Overheid ten aanzien der kerk en deze Akademiestichting niet door de Kerk, maar door de Overheid, hooren we hier niets.

En op dat verband, dien samenhang, die betekenis, hier te laten is van het hoogste belang en van de grootste noodzakelijkheid.

In „De Heraut” van 10 Jan. j.l. schijnt het, of Calvijn inzake een inrichting tot opleiding van a.s. Dienaren des Woords heeft kunnen handelen, ongeveer zooals hij maar had mogen wenschen, en alsof hij daarbij onafhankelijk was van allerlei omstandigheden. Alleen wordt gezegd, dat hij nog verhinderd was, aan de op zijn aandrang te Genève gestichte Akademie een Juridische en een Medische Faculteit toe te voegen, die eerst later kwamen.

Met de noeming van Calvijn's uitwendige daden bij de oprichting van de Akademie te Genève door de Overheid en niet door de Kerk wordt volstaan, en dan volgt over de oprichting en instandhouding van Theologische Scholen uit principe door de Kerken, maar eenvoudig het vonnis: in strijd met de grondbeginselen door Calvijn ons geleerd en door hemzelf in praktijk gebracht; niet naar den eisch van het Calvinistisch beginsel.

Doch laat ons dan nagaan, wat Dr H. H. Kuyper als historisch bewijs voor zijn stelling te berde brengt.

Hij schrijft: „Calvijn heeft te Genève niet een kerkelijke school gesticht, maar een Hoogeschool... niet door de Kerk, maar door de Overheid”, „De Heraut” van 10 Jan. j.l. „Niet de Kerk, maar de Overheid moest deze School oprichten”, „De Heraut” van 24 Jan. j.l. En in andere zinswendingen keert dergelijke verklaring meermalen in deze „Heraut”-artikelen terug. Het is in een of anderen vorm telkens: niet de Kerk, maar de Overheid heeft die School, die Akademie, gesticht. Wanneer dat nu Calvinistisch was, en een Calvinistisch grondbeginsel moest heeten, zou volgen, om dat reeds hier even voorloopig aan te stippen, dat de Vrije Universiteit evenmin „Calvinistisch” in oprichting en bestand was, als de Theologische School, omdat zij ook niet door de Overheid gesticht is en onderhouden wordt. Aan een particuliere Vereeniging, als waarvan zij uitgaat, heeft Calvijn nooit gedacht. Dr H. H. Kuyper voelt zelf wel, dat hij in dezen met zijne redeneering vast loopt, en zoekt er zich daarom met een eenvoudig zinnetje als tusschen haakjes geplaatst, uit te redden, en schrijft daarom: „Dat zij” — n.l. de mannen, die de Vrije Universiteit hebben opgericht — „niet als Calvijn die stichting van de Overheid hebben gevraagd, maar daartoe zelf zijn overgegaan, raakt natuurlijk niet een Calvinistisch beginsel en is alleen daaraan te wijten, dat onze Overheid zulk een Gereformeerde Hoogeschool niet stichten kon of wilde”, „De Heraut” van 24 Jan. j.l. Maar dit gaat niet. Deze uitvlucht is hem afgesneden. Dan had hij niet telkens de tegenstelling moeten maken: niet door de Kerk, maar door de Overheid, doch het moeten laten bij de tegenstelling: niet enkel een Theologische Hoogeschool, doch een Hoogeschool, die alle wetenschappen zou omvatten, een Universiteit.

Doch we komen later op deze Overheids- en Vrije Universiteits-questie terug.

Wanneer echter op het feit gewezen wordt, dat Calvijn te Genève een Opleidingschool voor a.s. Dienaren des Woords, en de Akademie deed oprichten niet door de Kerk, maar door de Overheid, en dit dan nog tot principiële veroordeeling van ander doen wordt aangewend, moet toch als eerste vraag gesteld worden, en van welker beantwoording de waarde der redeneering hier geheel afhankelijk is, of Calvijn anders heeft kunnen handelen, of de omstandigheden hem toelieten, anders te handelen, zoodat hij in dezen welbewust, vrij, zonder noodzaak, een eigene keus

heeft gedaan uit onderscheidene hem open staande mogelijkheden?

Zoo ja, dan zegt zijn doen in dezen veel.

Zoo neen, dan kan zonder meer uit zijn doen ook geen verdere conclusie tegen ander doen getrokken worden.

En daarbij komt dan nog een tweede vraag: hoe beschouwde Calvijn de Overheid en hare roeping tegenover de Kerk?

Deze twee vragen zijn hier van albeslissende betekenis.

Dr H. H. Kuyper laat ze liggen.

Maar daardoor heeft hij zijn historisch betoog te deze zaak ook vrijwel zonder eenige waarde doen worden.

Toen Calvijn te Genève kwam en eerst begon te arbeiden, was er schier nog geen kerkelijke organisatie. In zijn genoemde bespreking van het boek van Dr J. Th. de Visser wijst Dr H. H. Kuyper daar zelf op, en schrijft hij: „Toen Calvijn te Genève kwam — hij zelf heeft het in zijn afscheidrede gezegd — was er van een geïnstitueerde Kerk quasi rien, zoo goed als niets. De Overheid had evenals te Zürich en te Bern feitelijk alle macht over de Kerk in handen. Wilde Calvijn aan de Kerk een eigen organisatie schenken, met haar eigen consistorie, haar eigen tuchtrecht, haar eigen armverzorging, dan moest dit alles van de Overheid verkregen worden, want zonder de toestemming en met medewerking van de Overheid ging dit niet”. „Antirev. Staatskunde”, Sept. 1928, blz. 400. Zie ook „De Heraut” van 17 Jan. j.l.

Hoe kon Calvijn er onder deze omstandigheden dan aan denken een kerkelijke Hoogeschool, al ware dat alleen maar voor de Theologie en tot de opleiding van a.s. Dienaren des Woords, te willen oprichten? Dat was bij dien stand van zaken en in die omstandigheden immers ten eenenmale onmogelijk. Maar dan kunnen we ook zien, dat hier het adagium: niet door de Kerk, maar door de Overheid, niets, volstrekt niets betekent.

Later is er te Genève wel een kerkelijke organisatie gekomen. Maar hoe! De predikanten werden door de Overheid benoemd, zij het uit een voordracht der predikanten, en onder nadere goedkeuring der gemeente. De ouderlingen mochten niet anders dan uit de Magistraatspersonen gekozen worden, twee uit den Kleinen Raad, vier uit den Raad van Zestig, en zes uit den Grooten Raad. En de nominatie werd opgemaakt door den Kleinen Raad, na beraadslaging met de predikanten over de meest geschikte kandidaten. De aldus gekozen werden daarna voorgesteld aan den Grooten Raad ter goedkeuring. De medewerking der gemeente was hierbij geheel uitgesloten.

Bij zulk eenen kerkelijken toestand, bij op zoodanige wijze gekozen en samengestelden Kerkeraad, bij zoo groote heerschappij van de Overheid in kerkelijke zaken in aanstelling en arbeid van den Raad der Kerk te Genève, komt Dr H. H. Kuyper met de tegenstelling: „niet door de Kerk maar door de Overheid”!

Hieruit blijkt wel, hoe vrij Calvijn was in zijn keus. Hij had het eens moeten wagen, een School voor de opleiding tot den dienst des Woords te laten oprichten door de Kerk te Genève, buiten de Overheid om.

Dat was niet eens mogelijk.

Alle Kerkeraadsleden buiten de Predikanten waren tegelijk Magistraatspersonen. Maar ook wanneer hij zoo iets had willen ondernemen, zou hem dit ongetwijfeld niet in dank door de Overheid zijn afgenomen, en had hij wellicht gevaar gelopen, voor een tweede maal uit Genève verjaagd te worden.

Ondanks die omstandigheden echter gebruikt Dr H. H. Kuyper toch als argument tegen het bestaansrecht der Theologische School het doen van Calvijn bij de oprichting der Akademie te Genève, dat hij n.l. haar deed geschieden „niet door de Kerk, maar door de Overheid”, alsof Calvijn geheel vrij was in zijn keus en in zijn handelen.

Maar hiermede is het nog niet uit.

De oprichting van een Hoogeschool kost toch geld. En met hare oprichting alleen is het niet klaar. Hare instandhouding vordert bij den voortduur geld in niet geringe mate. Dr H. H. Kuyper weet dat toch ook wel in betrekking tot de Vrije Universiteit. En Calvijn heeft het ook wel ingezien. Aan doorzicht ontbrak het hem veelal niet. Ook bij zijn plan om een Hoogeschool, de Academie, op te richten, zal hij daarmee wel gerekend en dat vooruitgezien hebben. Hoe moest men aan het noodige geld komen, en dat telkens weer? Zelfs de Overheid had eerst geen geld. Toen de Magistraat eindelijk onder voortdurenden aandrang van Calvijn in 1552 besloot, een uitgestrekt terrein met een gebouw te koopen, kwam men nog jaren lang niet verder. „Gebrek aan geld voor zulk een kostbare onderneming, gebrek aan personen geschikt voor een professoraat en voorts de moeilijkheden buitenaf en de onlusten in de stad, dat alles saam verijdelde weer het plan”, Dr H. H. Kuyper, „De Opleiding tot den Dienst des Woords”, blz. 164. Doch ten laatste zou de oprichting komen. Hoe evenwel met het geld? „Vandaar” — d.i. met het oog op de te maken groote onkosten voor de noodige uitbreiding van het bestaande College om de Akademie op te richten — „dat de Raad 9 September het besluit neemt, dat de notariissen bij het maken der testamenten er op aan zullen dringen, dat hun cliënten legaten aan het college vermaken, terwijl de Raad zelf besluit een deel van de geldboeten voor onderhoud van het college af te zonderen. Ook Calvijn zij niet stil. Hij gaat rond van huis tot huis en weel zes maanden later de belangrijke som van 10000 gulden bijeen te krijgen uit vrijwillige giften, die hij den Magistraat aanbiedt als dotatie voor de nieuwe Akademie”. Dr H. H. Kuyper, „De Opleiding”, blz. 165.

Nogmaals dan, waar had Calvijn het geld voor een

kerkelijke H...
dann moete...
richten, daa...
verzekerd t...

In zes m...
voor zulk e...
ook niet elk...
hoop, wel v...
te brengen.

We zien,
maar door...
waarde hee...
als een ke...
Universiteit...
En we zien...
worden: in...
ons gelee...
naar den...

Alsof dez...
niet door...
Calvijn was...
heid, omdat...

En dan te...

Want hier...

Dat was Ca...

In zijn „In...

Schrift leer...
tot de beide...

Legis tabula...

den uitwenc...

handhaven,

(goeden sta...

est... exte...

tatis doctine...

gevolge kom...

kerkelijke z...

van tuchtloe...

gen, als hij...

achten, een...

des Woords...

begrip van...

is hem (Cal...

overtuiging...

betrekking...

Kerkrecht”,

gereed, waa...

door de O...

Hoogeschoo...

richten en...

nagaan, voo...

van de roep...

Dat heeft D...

hij reeds o...

zijn betoog...

het missen...

School, ontb...

den lateren...

fende de Ke...

dit anders...

in dergelijk...

oorloof. In...

heeft te Gen...

een Hoogesc...

door de Ke...

van het p...

School, zonc...

betoog, om...

stellen, te k...

gerekend m...

organisatie...

geldgebrek...

noch met z...